

Brussel Stedenbouw en Erfgoed

Directie Cultureel Erfgoed

De Heer Thierry WAUTERS

Directeur

Kunstberg 10-13

B - 1000 BRUSSEL

Brussel, 05/01/2026

O/Ref. : BXL20443_752_PREA
Behr. : GM/EdS-ACN
U/Ref. : 2043-0195/14/2021-453PU
NOVA : //
Corr DCE: E. de Sart
A. C. Noël

BRUSSEL. Muntplein - Koninklijke Muntshouwborg –
(= gevels, bedaking, en bepaalde delen van het interieur
beschermd als monument)
VOORAFGAAND ADVIES: Restauratie en opwaardering van de
buitenenveloppe van het operagebouw
Aanvraag van BSE – DCE van 15/12/2025

Advies van de KCML

Meneer de Directeur,

In antwoord op uw brief van 15/12/2025, sturen wij u het principeadvies dat onze Commissie over bovengenoemd onderwerp uitbracht tijdens haar vergadering van 17/12/2025.

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14/09/2000 tot bescherming als monument van de gevels en de bedaking alsook bepaalde delen van het interieur: de inkom, de eretrappen, hierbij inbegrepen de beelden en het beschilderd decor van het trappenhuis, de grote foyer, het koninklijk salon, de vestiaire, de concertzaal en de verbinderuimten die er toegang toe geven, van de Koninklijke Muntshouwborg op het Muntplein, te Brussel.

De historie van het gebouw werd uitgebreid gedocumenteerd in de historische studie uit het aanvraagdossier

Het project betreft de restauratie van de buitenschil van de Muntshouwborg. Daarnaast wordt een aantal ingrepen voorgesteld om het monument te verduurzamen en om het een betere zichtbaarheid te geven in de stad. In het kader van de huidige aanvraag van principeadvies, brengt de KCML volgend advies uit over deze aspecten van het voorontwerp:

- restauratieopties voor de gevels en het schrijnwerk;
- activering van de plint : nieuwe beglaasde deuren en digitale informatieborden;
- herwaardering van de portico : nieuwe balkons en lichtsculptuur;
- verduurzaming : nieuwe bekleding van de optopping en integratie fotovoltatische panelen;
- verlichting.

Advies KCML

De KCML waardeert de kwaliteit van het dossier en de grondigheid van de voorstudies die reeds werden uitgevoerd. Het bestaande uitzicht van de Koninklijke Muntshouwborg is het resultaat van een lange en gelaagde bouwgeschiedenis, gekenmerkt door opeenvolgende bouw-, verbouwings-, restauratie- en renovatiecampagnes. Sommige ingrepen uit het verleden liggen mee aan de basis van het schadebeeld, dat in het dossier gedetailleerd in kaart werd gebracht. Het project wil deze problemen aanpakken door de buitenschil te restaureren volgens de regels van het ambacht.

Anderzijds wordt een aantal ingrepen voorgesteld om een grotere interactie tot stand te brengen tussen het operagebouw en zijn omgeving, en om het te verduurzamen en energetisch performanter te maken, met behoud van de erfgoedwaarde.

Algemeen genomen onderschrijft de Commissie de restauratiebenadering voor de beschermde delen van de buitenschil, die erop gericht is het historische, neoclassicistische uitzicht te herstellen. Wat de andere ambities van het project betreft, meent ze dat het ontwerp op verschillende punten voor verbetering vatbaar is.

De KCML vraagt meer in te zetten op de eenvormigheid en de leesbaarheid van het gebouw als geheel. De kracht van het project moet vooral gestoeld zijn op de soberheid en de rust van het neoclassicistische monument, waarvan de architectuur voor zich moet spreken. Weloverwogen, subtiele hedendaagse ingrepen of toevoegingen die onderling een eenheid vormen zijn mogelijk, maar vergen nog verder onderzoek en verfijning om een versnipperde indruk te vermijden.

Concreet vraagt de Commissie om bij de verdere uitwerking van het project en met het oog op de vergunningsaanvraag rekening te houden met onderstaande bemerkingen en aandachtspunten.

Restauratieopties voor de beschermde gevels

De belangrijkste schadepatronen aan de gevels zijn onder meer te wijten aan de Kenitex-verflaag waarmee de gevels in de jaren 1990 werden overschilderd. Dit dampdichte verfsysteem heeft aanzienlijke schade veroorzaakt aan de onderliggende natuursteen. Om verdere schade te voorkomen dient deze laag te worden verwijderd. Volgens het historisch onderzoek dat deel uitmaakt van het dossier, was het natuursteenparement van bij de oorsprong zichtbaar (fase Damesme). Dit bleef ook zo bij de heropbouw door Joseph Poelaert, na de brand van 1855, tot aan de eerste volledige overschildering eind 19de eeuw. Gedurende deze hele periode was het schrijnwerk afgewerkt in een witte tint.

Het zichtbaar laten van de witte kalksteen blijkt materiaal-technisch en financieel niet haalbaar, vooral omdat de steen niet vorstbestendig is. Daarom wordt geopteerd voor een nieuwe, dampopen afwerking die de natuurstenen gevel beschermt en het historische uitzicht van het witstenen parement benadert. Concreet wordt :

- de Kenitex-verflaag manueel verwijderd, gevolgd door een zachte wervelrotatie,
- een fixatief of uniformiserende grondlaag aangebracht, gevolgd door 2 lagen silicaatverf met een beperkt percentage fixatief. De laatste laag wordt verdund om dieptewerking te creëren. Het eindresultaat benadert het matte aspect van natuursteen en vormt een dampopen systeem.

De plint in blauwe hardsteen wordt vrijgelegd. Ook de pilasters in blauwe hardsteen van de zijgevels zouden niet meer overschilderd worden (tot aan de aanzet van de rondbogen).

Het schrijnwerk wordt opnieuw in een witte tint geschilderd. De ramen van de tweede verdieping worden vervangen door zesdelige ramen naar historisch model.

De KCML onderschrijft de restauratieopties voor de gevels die in overeenstemming zijn met de historische, neoclassicistische architectuur. Ze formuleert echter enig voorbehoud bij het vrijleggen van de schacht van de pilasters (blauwe hardsteen) van de zijgevels, onder de aanzet van de arcadebogen. Ze vraagt dit verder te documenteren en te motiveren en deze optie desgevallend te herzien indien er onvoldoende bronnenmateriaal voorhanden is om dit te staven.

Activering van de plint :

Het dossier vertrekt van de vaststelling dat de Munt een gesloten en weinig uitnodigende indruk biedt. Daarom wordt een actieve dialoog voorgesteld met de voorbijgangers en de stad, door middel van een “interactieve plint”.

- de deuren van de bookshop en de M-bar te vervangen door nieuwe deuren die grotendeels beglaasd zijn (de vier eerste deuren van elke zijgevel, aan de kant van het Muntplein). De verticale middenstijl en de waaivormige impost in de rondboog blijven behouden,
- aan de kant van de Leopoldstraat, in de laatste drie traveeën van de zijgevels, digitale schermen te plaatsen voor de bestaande deuren en hun bovenlicht,
- gelijkaardige beeldschermen te integreren in de voorgevel (zijde Muntplein), ter hoogte van de dichtgemetselde deuropeningen onder het portico.

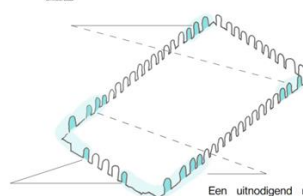
De KCML onderschrijft deze voorstellen niet. Hoewel ze de verwijdering van de storende elementen die vandaag gebruikt worden voor de communicatie alleen maar kan aanmoedigen (zoals de banners tussen de kolommen van het portico), hebben **de nieuwe elementen (zowel de digitale borden als het nieuwe schrijnwerk) volgens de KCML geen meerwaarde voor het monument en doen ze afbreuk aan de continuïteit en uniformiteit van de neoklassieke gevels.** Ze vraagt dit aspect verder te bestuderen en naar oplossingen te zoeken die zowel onderling als ten overstaan van de neoclassicistische architectuur meer samenhang vertonen en zich op subtielere wijze integreren in het monument.

De digitale affichage in de blinde nissen in het portico kan wel worden toegestaan: deze zones worden vandaag reeds gebruikt voor informatieborden en lenen zich daartoe. In tegenstelling tot de zijgevels, wordt hiervoor geen bestaand schrijnwerk aan het zicht onttrokken.

Digitale affichage

- Blinde deuren of deuren met architectonische functies zijn geschikt voor het plaatsen van schermen.
- De schermen kunnen als dragers dienen van een statische of dynamische communicatie, met het programma van de nissen.
- De schermen worden in afbouw geplaatst en zijn daardoor omkeerbaar.

Herwonnen blinde deuren

- De historische deuren die door Portier werden gesloten in deuren van de nieuwe traveeën, worden geschilderd als communicatieborden.

Een uitnodigend raamwerk voor bar en bookshop

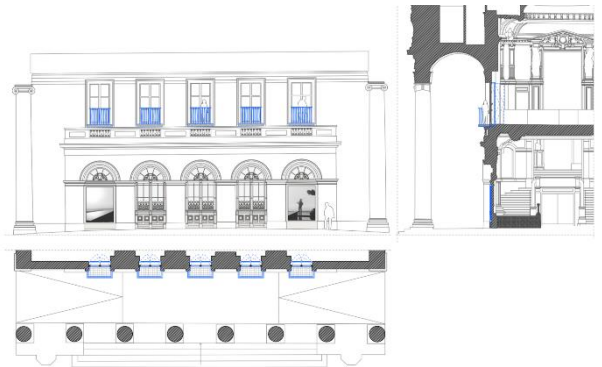
- De deuren worden als dragers gebruikt.
- De ingang wordt een uitnodigend raamwerk, tussen Muntplein en publieke functies zoals de Bookshop en de Bar.
- Het ontwerp wordt een uitnodigend raamwerk van het bestaande ontwerp van openbare deuren.

Herwaardering van het portico

Door de restauratie en het verwijderen van storende elementen (cf. banners tussen de kolommen) zal de voorgevel zijn monumentale karakter herwinnen, wat erg positief is. Men wenst het portico daarenboven te 'activeren' als overgangsruiimte tussen gebouw en stad. Hiertoe voorziet men volgende ingrepen :

- een evocatie van het historische balkon dat zich ter hoogte van de oorspronkelijke foyer bevond in de initiële bouwphase : de bestaande glazen borstwering aan de binnenzijde van de ramen van de huidige foyer kan zo worden verwijderd. Per raam zou een klein balkon worden toegevoegd, uitgevoerd in simili-natuursteen en voorzien worden van een eigentijdse metalen borstwering, vanwaar de bezoekers rechtstreeks in contact staan met de portico.

- het plaatsen van een lichtsculptuur naar ontwerp van Gijs Van Vaerenbergh. Hiermee wil de Munt haar traditie verderzetten om kunst te integreren in het gebouw. De lichtinstallatie is opgevat als een 'neobarokke' "lichtlijn", een curve die een spanningselement creëert tussen de strakke buitenschil en het uitbundige interieur van het operagebouw.

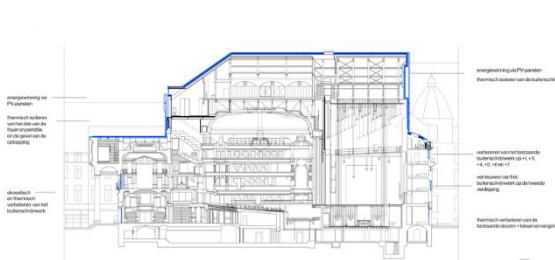
De voorgestelde lichtsculptuur is verenigbaar met de herwaardering van het portico. Anderzijds is de KCML geen voorstander van het toevoegen van nieuwe balkons die afbreuk zouden doen aan de herwonnen afleesbaarheid van de voorgevel. Deze toevoeging is visueel weinig geslaagd en in tegenspraak met de (valse) balustrades die door Poelaert aangebracht werden om de verhoogde foyer te maskeren. De balkons dreigen ook visueel te interfereren met de geplande lichtsculptuur.

Verduurzaming en nieuwe bekleding van de optopping

Men wenst de huidige restauratiecampagne te benutten om het monument thermisch te verbeteren. De isolatie van de historische onderbouw aan de buitenzijde is niet mogelijk en ook een isolatie langs binnen is geen optie (decors, plaatsverlies). Het buitenschrijnwerk van de beschermde delen zal wel worden verbeterd (luchtdichtheid, performantere beglazing of, ter hoogte van de oorspronkelijke ramen van de foyer, achterzetramen). De restauratie van de lagere daken, die vandaag veel schade vertonen en mee de oorzaak vormen van waterinfiltraties in de gevels, zal eveneens aangewend worden om hun isolatie te verbeteren.

De KCML gaat akkoord met die voorstellen, mits de ingrepen voldoende gedetailleerd worden in de vergunningsaanvraag.

Wat betreft energieprestatie wordt echter vooral ingezet op de thermische verbetering van de (niet-beschermde) optopping uit 1985-86. De postmodernistische bovenbouw is vandaag weinig geïsoleerd en vertoont heel wat koudebruggen ter hoogte van de ramen, de goot en de aansluiting met de lagere daken. Om de isolatiewaarde aanzienlijk te verhogen en te koppelen aan duurzame energiewinning, stelt men voor de buitenschil van de bovenbouw opnieuw aan te kleden met een eigentijdse afwerking. Dit zou gebeuren met sandwichpanelen die worden afgewerkt met glazen panelen waarin (op de goed georiënteerde delen) zonnecellen worden geïntegreerd. De groenschakeringen van de glazen platen verwijzen naar de kleur van de oorspronkelijke koperen daken. Het gezuurd glas heeft een mat uitzicht en er kan schaduwwerking worden gecreëerd door, bijvoorbeeld, overlapping van de panelen.

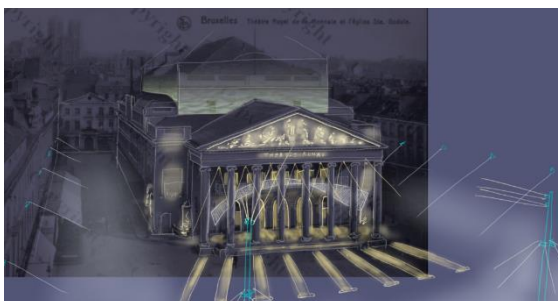
De Commissie onderschrijft de keuze om de bovenbouw, die expliciet uit de bescherming werd gehaald omwille van zijn geringere erfgoedwaarde, maximaal te benutten voor de thermische verbetering door middel van eigentijdse en innovatieve oplossingen. Ze meent echter dat het huidige voorstel verfijnd en verbeterd kan worden. In dat opzicht dringt zich de vraag op of het zinvol is de postmodernistische vormen (met name die van de raamopeningen) tot uitdrukking te brengen, zoals in het voorliggende ontwerp. De postmodernistische compositie van de ophoging zou, na het toevoegen van een nieuwe gevelbekleding, immers vervagen waardoor deze elementen nog weinig betekenis zouden hebben.

Het voorliggende ontwerp zal volgens de Commissie aan kwaliteit winnen door resoluter te kiezen voor een hedendaagse vormtaal. Tezelfdertijd moet er over gewaakt worden dat het historische monument niet in de verdrinking komt en dat beide gebouwdelen een eenheid blijven vormen. De bovenbouw moet voldoende terughoudend en sober blijven, zonder te wedijveren met de neoclassicistische architectuur van de beschermde delen.

Concreet vraagt de KCML dus het onderzoek verder te zetten naar een passende architecturale uitdrukking van de bovenbouw. Uitdaging daarbij is het tot stand te brengen van een subtiel evenwicht tussen het historische monument, dat centraal moet staan, en een sobere bovenbouw die de verfijning en kwaliteiten van de historische delen benadert en voldoende visuele samenhang vertoont met het monument.

Verlichtingsplan

Er zijn nog te veel onbekenden om een gefundeerd advies uit te brengen over het voorliggende lichtplan. Volgens de plannen bevinden heel wat verlichtingselementen zich op het openbaar domein, zonder dat de haalbaarheid hiervan is aangetoond. De huidige verlichting op het plein en de omliggende bebouwing en de impact ervan op de Munt is onvoldoende in kaart gebracht in het dossier.

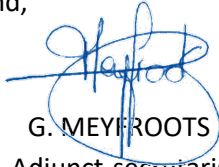

Algemeen genomen pleit de KCML voor een omhullende verlichting die de architectuur van het gebouw ondersteunt. Een te intense en 'dramatische' verlichting, waarbij bepaalde geveldetails sterk worden uitgelicht, moet vermeden worden (zoals het scheerlicht op het bas-reliëf en de evocatie van de kolommen op het plein in het ontwerp). De Commissie vraagt ook voor dit aspect voldoende

soberheid aan de dag te leggen, in overeenstemming met de neoclassicistische architectuur. Ze vraagt ook te onderzoeken of/hoe de natuurstenen sokkels voor de portico, relictten zijn van imposante lantaarns uit de fase Bordiau, opnieuw herbruikt en geactiveerd kunnen worden als onderdeel van het lichtontwerp.

Bij wijze van besluit moedigt de KCML het project aan en vraagt ze daarbij bepaalde aspecten te verfijnen en verder te bestuderen om over de hele lijn dezelfde kwaliteit te bekomen. Een meer doordachte integratie en eenvormigheid van de hedendaagse toevoegingen (in het bijzonder wat de signalisatie betreft), een consequent hedendaagse en sobere aanpak van de optopping en een gematigd lichtplan zullen ertoe bijdragen dat de dit kwaliteitsvol restauratieproject volledig tot zijn recht kan komen en van het monument zelf een baken in de stad zal maken.

Hoogachtend,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

S. VAN ACKER
Voorzitter

c.c. à : edesart@urban.brussels ; acnoel@urban.brussels ; jvandersmissen@urban.brussels ; restauration@urban.brussels ; crms@urban.brussels